

TÓDOR ERIKA-MÁRIA – TÓDOR IMRE – TANKÓ ENIKŐ: ROMÁNIAI MAGYAR KÖZÉPISKOLÁSOK MÁSODNYELVŰ SZOCIALIZÁCIÓJA

Cluj-napoca: Presa universitară clujeană, 2024, 180 p.

ISBN- 978-606-37-2233-2

Szölösi Erzsébet-Vivien

szolosi-erzsebet@partium.ro

Partiumi Keresztény Egyetem, Nyelv- és Irodalomtudományi Tanszék

<https://orcid.org/0009-0002-0980-8674>

BEVEZETÉS

Kisebbségi környezetben az anyanyelv nem csupán a személyiség fejlődésének meghatározója, az értelmi és érzelmi folyamatok alapja, hanem a másodnyelvű szocializáció alappillére is, hiszen az „anyanyelvi beszélő a második nyelvet az anyanyelvjáráshoz és tágabban az anyanyelvéhez képest ismeri meg, *nem anyanyelvként*” (Tolcsvai Nagy, 2015, p. 21). A *Romániai magyar középiskolások másodnyelvű szocializációja* c. kötetben a szerzők Tódor Erika-Mária, Tódor Imre és Tankó Enikő épp ennek a folyamatnak a megismerésére és bemutatására vállalkoznak. A kötet 2024-ben jelent meg Kolozsváron a Presa Universitară Clujeană kiadó gondozásában. A szerzők egy 2023 őszén végzett empirikus kutatás adatait és eredményeit elemzik és mutatják be a kötetben. A kutatáshoz egy olyan romániai régiót választottak, amely a „többségi kisebbség” nyelvi elrendeződést tükrözi. A kutatás terepét így Hargita megye magyar tananyelvű középiskolái adták. Az adatfelvételhez 1520 diákot vontak be, akiknek másod- és harmadnyelvű szocializációs folyamatait térképezték fel tömbmagyar környezetben. A kutatás a reformgeneráció nyelvi magatartásának megismerésére fókuszált, vagyis azokra a diákokra, akik a 2011-es Oktatási Törvény által előírt tantervreform első nemzedékei. Az eredményeket a szerzők hét fejezetben, illetve egy előszóban és összegzésben, 180 oldalon közlik. A kötet jelentőségéhez hozzájárul, hogy a szerzők végig hivatkoznak a nemzetközi szakirodalomra, valamint kutatásokra. A kutatás a Magyar Tudományos Akadémia Domus szülőföldi ösztöndíj támogatásával jöhetett létre.

A KÖTET FELÉPÍTÉSE

A kötet hét fejezetből áll, amelyet egy előszó és egy összegző rész foglal keretbe. Az *Előszót* (7–8) követik a magát a kutatást és annak eredményeit bemutató fejezetek: *Nyelvi szocializációs folyamatok a Hargita megyei magyar tannyelvű középiskolás tanulók körében* (9–22), *A Hargita megyei középiskolás tanulók szociodemográfiai hátterének elemzése* (23–36), *Másodnyelvű szocializációs szinterek sajátosságai* (37–56), *A román nyelv elsajátítását befolyásoló tényezők a reformgenerációs középiskolások esetében* (57–90), *Az angol nyelvtanulást befolyásoló tényezők a reformgenerációs középiskolások esetében* (91–114), *Nyelvtanulás és motiváció viszonya* (115–142), *A tanulók idegen nyelv-tudás és idegen nyelvi teszt eredményeit befolyásoló magyarázó változók vizsgálata* (143–176) és az *Összegzés* (177–180). Mind a hét fejezetet a hivatkozott szakirodalom, valamint egy román és egy angol nyelvű kivonat zárja.

Az első fejezetben a szerzők ismertetik a kutatás módszertanát, a kitűzött célokat, a kutatás eszközét, valamint a célcsoportot és a mintavételt. A kutatás célja a magyar tannyelvű iskolákba járó diákok nyelvi szocializációs folyamatainak megismerése a következő kérdések mentén: „Melyek a hatékony nyelvtanulás feltételei a válaszolók megítélése szerint? Milyen mértékben alakította nyelvi magatartásukat az iskolai oktatás? Milyen típusú egyéni vagy iskolán kívüli tanulási lehetőségek támogatták nyelvtanulási eredményességüket? Milyen összefüggés mutatható ki a diákok nyelvtudása, valamint a családi, iskolai háttér, és az online tanulási lehetőségek között? Milyen típusú tanulási stratégiák körvonalazhatóak az általunk tanulmányozott minta esetében? Milyen nyelvi attitűd jellemzi a megkérdezetteket a román, angol, illetve más idegen nyelvek elsajátítása kapcsán?” (10–11). A kutatás eszköze egy 42 kérdésből álló kérdőív volt. Az első kérdéskör (22 kérdés) a tanulók szociodemográfiai és szocioökonómiai adataira kérdezett rá, míg a második kérdéskör egy angol és egy román nyelvi tesztet tartalmazott, amelyek 10–10 kérdésből álltak. A kutatás célcsoportjába a Hargita megyei magyar tannyelvű líceumok elméleti, tehetségápoló (vokacionális) és szakközépiskolák 9–11. évfolyamai kerültek be, összesen 1520 fő. Szintén ebben a fejezetben tisztázzák a szerzők, hogy mit értenek *reformgeneráció* alatt. A szerzők kiemelik, hogy noha a terminus a generációs elméleteket juttatja elsősorban eszünkbe, a *reform* szó esetükben a formális oktatásban zajló újításokra utal, és azokra a generációkra vonatkozik, akik ennek a folyamatnak részesei voltak. A romániai magyar tannyelvű iskolában 2011-től új oktatási törvényt vezettek be, amelynek fokozatos alkalmazása a vizsgált generációt érintette. A tantervreform értelmében ezek a diákok már előkészítő osztálytól a kompetencia-alapú, kommunikatív-funkcionális nyelvoktatási szemlélet szerint tanulják az anyanyelvet, államnyelvet és idegen nyelveket (11).

A Tódor Imre által írt második fejezet a középiskolás diákok szociodemográfiai jellemzőit (nem, osztálytípus, lakóhely), valamint a szülők iskolai végzettségét és munkahelyi státuszát vizsgálja és ezek összefüggéseit mutatja be. A bemutatott összefüggések közül csak néhány példát említek. Az egyik ilyen, hogy azok a diákok, akiknek apjuk iskolai végzettsége alacsonyabb a szaklíceumokban vannak túlsúlyban, míg a felsőfokú végzettséggel rendelkező apák gyermekei az elméleti és vokacionális iskolákban tanulnak inkább. Hasonló megoszlást mutatnak a vezető pozícióban dolgozó szülők gyermekei és a szakképzett/nem szakképzett munkások és munka-

nélküli státuszban lévő szülők gyermekei is. Előbbiek magasabb arányban tanulnak elméleti líceumokban, míg utóbbiak inkább a szaklíceumokat választják.

A harmadik fejezetben Tódor Erika-Mária a másodnyelvű szocializációs szinterek sajátosságait ismerteti. A fejezet a másodnyelvű (vagy nem anyanyelvű) szocializációs folyamat meghatározó helyszíneit a következő felosztás mentén vizsgálja: közvetlen környezet (család) és a tágabb környezet nyelvi szocializációs terei. A záró részben a szerző a diákok értékítéleteit mutatja be, amelyek a tapasztalati nyelvtudásokban mutatkoznak meg. A középiskolások válaszai alapján egy anyanyelvközpontú, ugyanakkor az idegen nyelvekre nyitott viszonyulás körvonalazható. Az eredményekből kitűnik, hogy a vizsgált generáció meghatározó szocializációs tere a digitális tér és a média, illetve, hogy elsődlegesen anyanyelv-domináns, de intézményi és kereskedelmi kétnyelvűség és digitális többnyelvűség jellemzi ezeket a diákokat.

A negyedik fejezetben Tódor Erika-Mária részletesen bemutatja a román nyelv elsajátítását befolyásoló tényezőket a reformgeneráció esetében, kezdve a nyelvoktatásban végbemenő paradigmaváltással. Az 1989-es decemberi forradalom a romániai magyar oktatási rendszer újjászületését eredményezte. Ennek a folyamatnak az első dokumentumai a dr. Balázs Lajos és a dr. Szilágyi N. Sándor által írt és 1999-ben megjelent kétnyelvű tanulmányok, amelyek a közösségi igények egyfajta helyzetelemzése a román nyelv oktatását illetően. Ezeket követte egy 2005-ben megjelent szakkönyv, majd pedig a 2011-es Oktatási Törvény, amely normatív keretet teremtett az új szemléletű román nyelv és irodalom tanterv és az ennek alapján elkészített tankönyvek alkalmazásának a magyar tantervű iskolákban. A fejezet második részében a szerző bemutatja a nyelvtudás komplementer tereit, valamint a román nyelvtanulást befolyásoló meghatározó tényezőket: a nyelvtanulás eredményességét az iskolában, a magánórák jelentőségét, az egyéni nyelvtanulási eszközöket és stratégiákat, a nyelvi magatartásokat és viszonyulásokat, illetve az iskola támogató légkörét.

Az ötödik fejezetben – az előző fejezethez hasonlóan – Tankó Enikő az angol nyelvtanulást befolyásoló tényezőket mutatja be az adott generáció esetében. A fejezet első részében a szerző a nyelvtanulás romániai keretrendszerét ismerteti, valamint elhelyezi azt az európai viszonylatokban. Ezt követi az angol nyelvű mérőeszköz és a kapott adatok bemutatása. A kutatás eredményei azt mutatják, hogy az iskolai nyelvtanulást kiegészíti és segíti az iskolán kívüli beszédhelyzetekben való aktív részvétel. Azok a tanulók, akik iskolán kívüli beszédhelyzetekben is használják az adott nyelvet, magasabb szinten teljesítenek, mint azok a társaik, akik csak a tanórán találkoznak az idegen nyelvvel.

A hatodik fejezetben Tankó Enikő a nyelvtanulás és a motiváció viszonyát vizsgálja. Az elméleti keret (a motiváció meghatározása, a motivációval kapcsolatos elméletek, a motiváció típusai, nyelvtanulási elméletek, a nyelvtanulás és a motiváció kapcsolata, az érzelmek szerepe a nyelvtanulásban) ismertetése után, a szerző a kutatás eredményeit és következtetéseit részletezi. A kutatási adatok alátámasztották, hogy szoros kapcsolat van a motiváció és a nyelvtanulás eredményessége között. Az adatokból továbbá az is kitűnik, hogy az érzelmi aspektusok jelentős mértékben befolyásolják a nyelvtanulási folyamatot. Az angol nyelvhez például gyakrabban társulnak pozitív érzelmek, hiszen a nyelvet a diákok sok esetben szórakozáshoz és a sze-

mélyes kapcsolatok kiépítéséhez használják, míg a román nyelvhez negatív érzelmi állapotok társulnak, amelyeket a nyelvtudás hiányosságaiból fakadó szorongás vált ki. Mindezt a román nyelvvel való közvetlen, személyes kapcsolat hiánya idézi elő.

Az utolsó fejezetben Tódor Imre az idegennyelv-tudás és az idegen nyelvi teszt eredményeit befolyásoló magyarázó változókat fejti ki. A szerző a diákok szubjektív idegennyelv-tudási percepcióját vizsgálja, majd pedig objektív nyelvtudási szintjüket veti össze különböző változókkal, mint például a tanulók szocioökonómiai és demográfiai háttere, valamint a tanulók iskolai szintű háttérváltozói. A kutatás eredményeit a szerző hazai és nemzetközi kontextusban is értelmezi. Nemzetközi viszonylatból a 2022-es PISA felmérés eredményeit hozza összefüggésbe a kutatás eredményeivel. Jelen kutatás eredményei nem csupán a nemzetközi tanulói mérés eredményeivel, de számos nemzetközi nagymintás kvantitatív és kvalitatív empirikus kutatás eredményeivel is korrelálnak.

A tanulmánykötet részletes képet nyújt a romániai magyar középiskolások másodnyelvű szocializációs folyamatáról, a nyelvtudásról és az azt befolyásoló tényezőkről. A szerzők a kutatási eredményeket hazai és nemzetközi viszonylatban értelmezik, s mindebből jól kitűnik, hogy a kötetben bemutatott kutatás eredményei és a nemzetközi kutatások eredményei korrelálnak egymással.

ÖSSZEGZÉS

Összességében elmondható, hogy a kötet nem csupán az oktatásban résztvevők számára – azon belül is elsősorban a nyelvoktatással foglalkozó pedagógusok számára – lehet hasznos olvasmány, hanem mindazok számára is, akik érdeklődnek a romániai magyarság nyelvoktatása iránt.

IRODALOM

Tolcsvai Nagy, G. (2015). Az államnyelv mint L2 oktatása kisebbségi tanulók számára – funkcionális megközelítés. In: Vančo, Ildikó – Kozmács, István (Eds.) *Nyelvtanulás–Nyelvtanítás. Fókuszban az államnyelv oktatása kisebbségek számára*. Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem. Nyitra. 117–128.